

ROYAL CANIN

Royal Canin Nederland B.V. - Veterinaire Service - Postbus 63 - 5460 AB Veghel
Bestellingen: Telefoon: 0413-318 444 - Fax: 0413-318 484
Productinformatie: Telefoon: 0413-318 400 - info@royalcanin.nl - www.royalcanin.nl

217 026 © Royal Canin - Augustus 2009 • Illustrations: M. Pothier

**VETERINARY
EXCLUSIVE**

VETERINARY

Focus

Assistent

Stress bij de kat: preventie en behandeling

ROYAL CANIN

INHOUD

▶ Inleiding	3
▶ Hoe reageert een kat op stress?	4-5
▶ Wat zijn oorzaken van stress bij de kat?	6-7
▶ Waarom is stress schadelijk voor de gezondheid van de kat?	8-9
▶ Welke rol speelt het territorium bij het welzijn van de kat?	10-11
▶ Waarom beïnvloedt stress het markeergedrag van de kat?	12-13
▶ Hoe kan aanpassing van de omgeving de kat geruststellen?	14-15
▶ Waarom leidt stress tot agressie bij de kat?	16-17
▶ Hoe kun je een veilige, sociale omgeving voor de kat creëren?.....	18-19
▶ Wat is de beste manier om een nieuwe kat in huis te introduceren?	20-21
▶ Hoe kun je een eigenaar helpen bij het verzorgen van een gestreste kat?.....	22-23
▶ Hoe kun je ervoor zorgen dat de kat zich op haar gemak voelt in de dierenartsenpraktijk?	24-25
▶ Conclusie	26

INLEIDING

Royal Canin

De populariteit van de kat als huisdier stijgt, vooral in stedelijke gebieden omdat vaak wordt gedacht dat de verzorging van een kat minder aandacht vraagt dan een hond ('ze gaat niet graag naar buiten', 'je kunt haar langer alleen laten'...). De toenemende kennis op het gebied van kattengedrag laat duidelijk zien dat katten zeer gevoelig zijn voor een aantal stressfactoren, waar de moderne hectische levensstijl hen vaker aan blootstelt. De meeste katten kunnen namelijk niet goed met veranderingen omgaan.

Als een eigenaar van een 'binnenkat' de behoeften van zijn huisdier niet onderkent,

is de kans groot dat het gedrag van de kat verkeerd wordt begrepen en er onjuist op wordt gereageerd. Dit kan leiden tot stress, met ernstige gevolgen voor de gezondheid van de kat. Zowel de dierenarts als de assistent speelt een belangrijke rol bij het adviseren van de eigenaar over de preventie en verlichting van stress bij hun huisdier.

Deze uitgave van 'Focus Assistent' is gebaseerd op de meeste recente onderzoeken van Europese veterinaire gedragsdeskundigen en combineert de laatste inzichten over het effect van stress bij de kat met een aantal praktische adviezen om stress te voorkomen.

► Hoe reageert een kat op stress?

Het is volkomen normaal dat een kat bang is van mogelijk bedreigende zaken. Er ontstaat pas een probleem wanneer de kat zonder reden angst ervaart en reageert op een dreiging die er niet is. De kat kan de situatie niet oplossen en zal met een abnormale angstreactie reageren om de spanning, die wordt ervaren, te verminderen.

Onvoorziene situaties zijn een bron van stress voor de kat

Een ongewone situatie (zoals de introductie van een nieuw huisdier) kan als mogelijk bedreigend ervaren worden. Een stressreactie kan meer of minder duidelijk zijn:

- Lichamelijke reactie: de kat trilt, hijgt, heeft verwijde pupillen (mydriasis), likt veel aan de lippen, slikt veelvuldig, speeksel. Er kunnen ook perioden van diarree of braken zijn.

- Afwijkend gedrag:

- De kat raakt sneller geïrriteerd of wordt agressief.
- De kat neemt een houding aan waarbij de buik de vloer raakt, de staart laag wordt gehouden of laag langs het lichaam en de oren naar achter gedraaid zijn.
- De kat lijkt waakzaam en heeft een verlaagde prikkel drempel.
- De kat beweegt aarzelend, voorzichtig en stopt regelmatig.
- De kat rent weg of gaat op zoek naar beloningen.

- De kat beweegt hyperactief door het huis.
- De kat volgt haar eigenaar overal en miauwt om aandacht.

Het voortdurend ervaren van stress beïnvloedt het kattengedrag

Een kat die voortdurend op haar hoede is, ervaart chronisch stress en zal angstig worden:

- Verandering van eetgewoonten: minder eten of meer eten (boulimic), of voorwerpen eten die niet eetbaar zijn (pica).

Angstige kat (let op de mydriasis - verwijde pupillen)

Kat in verdedigende houding

Angstige kat die bereid is te vechten

ress?

- Toename markeergedrag: onzindelijkheid in huis en krabben op verschillende plaatsen (bijvoorbeeld aan meubels).
- Verandering van sociale relaties: de kat verstopt zich vaker, wordt minder sociaal of juist agressief naar andere dieren en mensen in huis.
- Dwangmatig gedrag: voortdurend likken; kauwen op de vacht of haren uittrekken, rondjes draaien of achter de staart aanjagen en intens en herhaaldelijk miauwen.

Karakteristieke houding van een angstige kat

Vragen - Antwoorden

Wat is het verschil tussen angst en stress bij de kat?

Angst is een onmiddellijke reactie op een bestaande situatie die de kat als bedreigend ervaart. De lichamelijke reactie bestaat hierbij uit het mobiliseren van glucosevoorraden (beschikbare energie) en het versnellen van de hart- en ademhalingsfrequentie zodat de zuurstofvoorziening naar de spieren toeneemt. Angst is een fysiologische reactie, dat een dier in staat stelt om snel te vluchten of te vechten om het gevaar uit te schakelen. Bij stress reageert de kat gedragsmatig en lichamelijk alsof er sprake is van een gevaarlijke of onvoorspelbare situatie. Als het gevaar fictief is, zal vluchten of vechten het gevaar niet elimineren en zal dit gedrag geen positief effect hebben op de gestreste kat.

Hoe kan een eigenaar stress bij zijn kat herkennen?

Een gestreste kat zal niet alle stresssymptomen tegelijkertijd tonen, daarom is het belangrijk de kat goed te observeren:

- Hoe beweegt de kat: naar de eigenaar, de voerbak of een ander voorwerp toe? Is de kat minder zelfverzekerd, aarzelend en zenuwachtig?
- Welke rusthouding neemt de kat aan? Een ontspannen kat zal op een zijde of de rug liggen met de pootjes en staart gestrekt. Een gestreste kat zal ineengedoken in borsthouding zitten, waarbij het puntje van de staart heen en weer beweegt, de ogen open blijven, de oren naar achter gericht zijn, de spieren gespannen en vaak met verwijde pupillen.
- Eet- en poetsgedrag: de voedselopname verandert vaak; de vacht kan verwaarloosd worden en wordt mottig, ondanks veel likken (hoewel dit niet bijdraagt aan het poetsgedrag).
- Geluiden: voortdurend miauwen kan duiden op pijn, irritatie of depressie (oudere kat). Het miauwen van een gestreste kat klinkt vaak heel scherp.

► Wat zijn oorzaken van stress

Er zijn verschillende factoren die het stressgehalte bij de kat vanaf de geboorte en tijdens het leven beïnvloeden. Het is belangrijk voor de kat om controle te hebben over haar situatie of er op te kunnen reageren. Een onzekere omgeving of verkeerde reactie van de eigenaar kan het stressgehalte verhogen.

De ervaringen van het kitten bepalen het stressgehalte op volwassen leeftijd

Elk kitten wordt geboren met een meer of minder genetische aanleg voor stress. Het kitten zal tijdens de socialisatieperiode, op een leeftijd van 2 tot 7 weken, leren de gebeurtenissen en situaties waaraan het wordt blootgesteld als normaal te ervaren. De aanwezigheid van de moederpoes zal, als deze zelf de juiste ervaringen heeft opgedaan, een sterk posi-

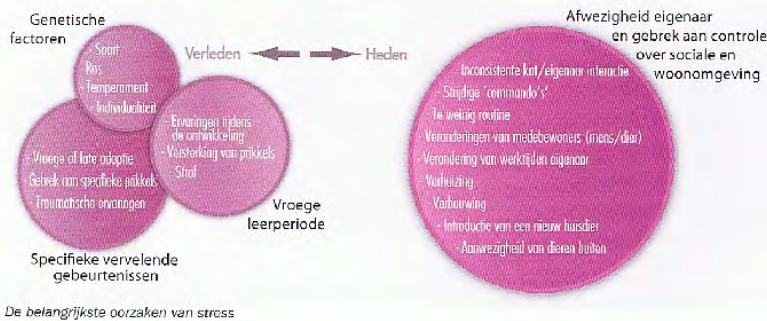
tief effect hebben op de reactie van het kitten. Een prikkelarme omgeving die het kitten tijdens deze gevoelige periode van stimuli onthoudt, verhoogt de kans op stress op volwassen leeftijd. Als het kitten een situatie als intens stressvol ervaart, zal dit de reactie op volwassen leeftijd op eenzelfde prikkel versterken.

Stress bij de kat is gerelateerd aan een ongeschikte omgeving

Van bepaalde factoren is

bekend dat ze stress bij de kat veroorzaken:

- Een onvoorspelbare relatie met de eigenaar: bijvoorbeeld als er onvoldoende tijd samen wordt doorgebracht en er geen dagelijkse interactie plaatsvindt tussen eigenaar en kat; als 'commando's' niet consistent zijn en tegenstrijdig; als er gestraft wordt.
- Onvoldoende of verstoring van de regelmaat: bijvoorbeeld wisselende (werk)uren, afwezigheid van de eigenaar, een ver-

De belangrijkste oorzaken van stress

bij de kat?

bouwing of verhuizing, de komst van een baby of nieuw huisdier, ruzie tussen eigenaren, andere dieren buiten...

- Te weinig of slecht ingedeelde ruimte: ruimtegebrek of onvoldoende vluchtmogelijkheden

voorkomen dat de kat adequaat kan reageren op een stresssituatie. In een huishouden met meerdere katten kan de strijd om voeding of de kattenbak de situatie verergeren.

De socialisatieperiode loopt vanaf 2 tot 7 weken leeftijd

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe kom je er achter of een kat gevoelig is voor stress?

In het gesprek met de eigenaar kunnen bepaalde opmerkingen je op het spoor brengen:

- Genetische achtergrond: hebben de vader/moeder/nestgenoten problemen gehad met stress?
- Ervaringen: een kitten dat op te jonge of te oude leeftijd naar de nieuwe eigenaar is gegaan, een kat die in een prikkelarme omgeving is opgegroeid of op jonge leeftijd een traumatische ervaring heeft ondergaan.
- Sociale omgeving: een niet-consequente eigenaar, die zijn gestreste kat de ene keer troost, de andere keer straft. Een verhuizing, veel reizen of een gastvrije eigenaar die vaak visite krijgt.
- Woonomgeving: een eigenaar die vaak verbouwt, een te kleine woning of weinig inrichting, de aanwezigheid van andere of te veel dieren.

Is het normaal dat een kat zich verstopt zodra er mensen binnenkomen?

Elke kat heeft haar eigen temperament, gerelateerd aan erfelijke factoren en ervaringen op jonge leeftijd. Sommige katten zullen 'zelfverzekerd' en 'sociaal' zijn, terwijl andere katten wat 'angstig' of 'timide' kunnen zijn. De reactie van de kat op een nieuwe ervaring, zoals het arriveren van bezoek, is een goede indicator van haar temperament: een zelfverzekerde kat zal het bezoek begroeten, terwijl een angstige kat zich zal verstoppen of zal proberen te vluchten. In het laatste geval zal de kat gevoeliger zijn voor stress en een grotere behoefte hebben aan een veilige omgeving.

Hoe kan de sociale band tussen katten en mensen worden opgebouwd?

De bepalende periode is de socialisatiefase, wanneer de kat tussen de 2 en 7 weken oud is. Als de kat in deze periode minimaal één uur per dag gehanteerd wordt, zal de relatie met mensen in een latere fase veel beter zijn. Als de kat door meerdere mensen gehanteerd wordt, zal de kat minder angstig en zelfverzekerder zijn. Aan de andere kant zal een wild kitten dat voor een leeftijd van 7 weken niet in contact is geweest met mensen, heel moeilijk te benaderen of op te pakken zijn op volwassen leeftijd. Het voorbeeld dat de moederpoes geeft is hierbij bepalend.

▶ *Waarom is stress schadelijk voor de*

Een aantal persistente en terugkerende chronische orgaanaandoeningen bij de kat hebben een psychologische oorzaak. Daarom is de behandeling van stress en een vroege preventie belangrijk in de kattengeneeskunde.

Stress verhoogt de kans op zwaarlijvigheid (obesitas) en suikerziekte (diabetes mellitus)

Een kat geniet het meest van vele, korte contactmomenten met de eigenaar. Als gewoontedier zal de kat te voorschijn komen, wanneer hij er zeker van is de eigenaar te zullen treffen, vaak in de keuken rondom etenstijd. De eigenaar zal deze toenadering vaak verkeerd in-

schatten en reageren door het geven van eten, wat kan leiden tot overvoeding. Daarnaast zal een gestreste binnenkat vaak overgaan tot overspronggedrag zoals voortdurend eten (boulimie). Als de kat een voeding krijgt die haar energiebehoefte overschrijdt (bijvoorbeeld bij een gecastreerde kat), zal de overmaat aan voeding in combinatie met een gebrek aan beweging snel leiden tot obesitas

wat vervolgens kan leiden tot suikerziekte.

Stress verhoogt de kans op uitgebreide kaalheid (alopecia)

Het overspronggedrag van een gestreste kat kan ook bestaan uit voortdurend likken van hetzelfde stukje huid, resulterend in haaruitval. Dit gedrag intensiveert zich tot een blijvende activiteit en sommige katten worden zelfs geheel kaal. Zorg ervoor dat de eigenaar begrijpt dat het toestaan van dit gedrag de stress doet toenemen.

Stress is de oorzaak van idiopathische cystitis

Feline idiopathische cystitis is een recidiverende chronische blaasontsteking waarbij geen infectieuze oorzaak of kristallen worden gevonden. De oorzaak is zeer waarschijnlijk psychologisch, omdat de

Chronische stress kan leiden tot boulimie

gezondheid van de kat?

klachten verdwijnen wanneer de kat wordt behandeld voor stress.

Deze gestreste kat likt haar buik overmatig.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Kan stress de gezondheid van het kitten beïnvloeden?

Ja. Maternale stress rondom de geboorte kan de levensvatbaarheid en fysieke kenmerken van het kitten beïnvloeden. Daarna volgt de verhuizing naar een nieuwe eigenaar en de stress die gepaard gaat met het scheiden van de moeder en nestgenoten. Beide factoren kunnen de weerstand van het kitten beïnvloeden waardoor de gevoeligheid voor infecties toeneemt, zelfs in een 'schone' omgeving.

Kan stress leiden tot maagdarmproblemen?

Ja. De versnelde darmwerking tijdens een examen is zowel bij de student diergeneeskunde als paraveterinair bekend! Bij de kat zijn braken en diarree een veelvoorkomende reactie op stress, bijvoorbeeld tijdens een autorit of alleen al het zien van een vreemde of bedreigende kat.

Welk advies kan gegeven worden voor een kat die stressgedrag vertoont?

Als een specifieke stressfactor kan worden vastgesteld (bijv. een verhuizing, komst van een nieuw huisdier etc.), kan de assistent praktische adviezen geven over hoe de stress verminderd kan worden. Er zijn echter een aantal aandoeningen waarbij de symptomen sterk lijken op die van stress. Hyperthyreoïdie kan leiden tot een verhoogde prikkelbaarheid en boulimie, een hersentumor kan leiden tot afwijkend gedrag of slaapproblemen en urolithiasis kan zich uiten door plassen in huis. Elke gedragsverandering bij de kat moet daarom klinisch onderzocht worden voordat een verandering in de omgeving wordt aangebracht.

► Welke rol speelt het territorium bij het

Katten zijn solitaire jagers. Anders dan de hond leven zij niet in een roedel met een rangordingsysteem om het risico op conflicten te verminderen. In plaats daarvan maken zij gebruik van een territorium dat afstand creëert tussen individuele en groepen katten.

De buitenkat verdeelt haar territorium in verschillende zones

Het territorium biedt ruimte om te jagen, te eten, te rusten en de ontlasting te deponeren op een bepaalde afstand van andere katten. Het wordt afgezet via urine en geurmarkeringen die vreemde katten waarschuwen om contact met de bewoner van het territorium te vermijden.

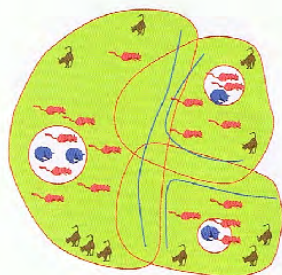
Het territorium omvat:

- Een centrale zone waar de kat 80% van de tijd doorbrengt. Deze zone kan gedeeld worden met bekende katten, die dezelfde geur hebben door het tegen elkaar aanwrijven en elkaar likken. Deze zone wordt in principe niet gemarkeerd met urine.
- Een perifere zone die een jachtgebied bevat en een plaats om de behoefte te doen.

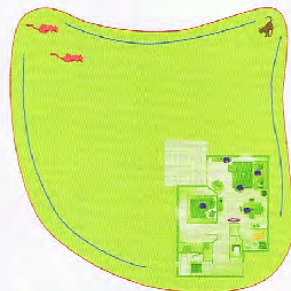
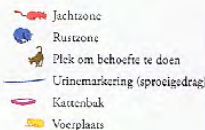
De territoria staan met elkaar in verbinding via gezamenlijke wegen die door verschillende katten gebruikt worden en afgezet zijn met urine en krabmarkeringen.

De binnenkat moet zich aanpassen aan een beperkte leefomgeving

Voor een binnenkat is het huis de centrale zone in het territorium. Het effect van deze ruimtebeperking verschilt per kat en is af-

Het territorium van een buitenkat (bron: Jon Bowen)

Beschikbare voorzieningen in het territorium van een binnenkat

torium welzijn van de kat?

hankelijk van haar behoefte aan afstand en isolatie. Normaal gedrag omvat:

- markeren van het territorium door te wrijven tegen het huis en voorwerpen (meubels) in huis.
- urine- en krabmarkerin-

gen om de periferie (de tuin) af te zetten wanneer de kat buiten komt. zorgen voor voldoende afstand, naar behoefte, door op planken en meubels te klimmen.

Dit evenwicht kan echter verstoord raken door een slechte verspreiding van zones en voorzieningen (voedsel, water en kattenbakken).

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe markeert de kat haar territorium?

De kat markeert haar territorium door een combinatie van markeringen, zowel visueel (krabben, urineplekken) als door geur (urine- en lichaamsferomonen). Er zijn drie verschillende methoden:

- Sproeigedrag op de grens van het territorium en tussen de verschillende activiteitenzones.
- Krabben op duidelijk zichtbare plaatsen dichtbij de rustplaats van de kat. Sproeien en krabben geeft duidelijk de aanwezigheid en identiteit van de kat weer om indringers op afstand te houden.
- Met de kop en flanken wrijven langs voorwerpen, mensen en bevriende katten binnen het territorium. De bekende geur zorgt voor een veilig gevoel.

Welke factoren kunnen de verdeling van het territorium verstoren?

Het komt nogal eens voor dat de kat in een ongeschikte omgeving moet leven, bijvoorbeeld:

- De ruimte is te klein of laat niet toe dat de kat al haar normale activiteiten kan ontplooiën.
- Katten met een verschillend temperament worden samen gehuisvest en moeten noodgedwongen een ruimte delen die te klein is om te vluchten of zich af te zonderen. Vaak moeten ze ook dezelfde kattenbak of voerplaats delen.
- De verschillende zones liggen te dicht naast elkaar (bijv. de kattenbak te dicht bij de voerbak).
- De kattenbak of rustplaats bevindt zich in een gang (doorloop).
- De centrale zone is zichtbaar voor of wordt gekruist door andere 'vreemde' katten.

Is het voldoende om een kat naar buiten te laten gaan om territoriumproblemen op te lossen?

Nee, omdat alleen de aanwezigheid van andere katten in de tuin of in de buurt al kan voorkomen dat een kat gebruik kan maken van de aanwezige voorzieningen buiten. Vanuit de kat gezien blijft deze dan waarschijnlijk veel liever binnenshuis!

► Waarom beïnvloedt stress het markeergedrag

Sproei- en krabgedrag in huis zijn de twee meest voorkomende gedragsproblemen. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen onzindelijkheid in huis en sproeigedrag, waarbij het laatste gerelateerd is aan de behoefte van de kat om haar territorium te verdedigen.

Plassen in huis is vaak gerelateerd aan de kattenbak

In tegenstelling tot de hond, deelt de kat haar kattenbak niet. Een kat kan van streek raken, wanneer er onzekerheid bestaat over de bereikbaarheid van een eigen, persoonlijke kattenbak. Daarom is het risico op plassen in huis groter als:

- er meerdere katten gebruik moeten maken van dezelfde kattenbak.
- de kattenbak op een verkeerde plaats staat (moei-

lijk bereikbaar, in een gang, etc.).

- de kattenbak bevuild is of deze te weinig vulling of een vulling van slechte kwaliteit bevat.

Sproeien in huis is een stresssymptoom

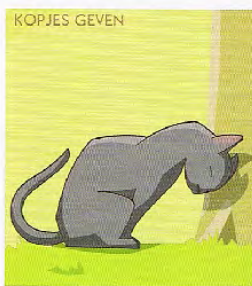
In het algemeen zal een kat alleen sproeien op de grenzen van haar territorium, met andere woorden, buitenshuis. Sproeien in huis duidt erop dat de kat haar territorium beter wil beschermen. Hierbij spelen

drie stressfactoren een rol:

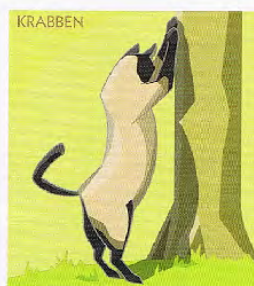
- *Onvoldoende territorium of verminderde toegang:* bij aanwezigheid van andere dieren (competitie, angst) of als de kat geen controle heeft over haar territorium (ziekte bij de kat of onderbroken toegang tot het huis), ontstaat onzekerheid over het kunnen vervullen van al haar behoeften en zal de kat reageren met toenemend markeergedrag (sproeien en krabben).

SPROEIEN

KOPJES GEVEN

KRABBEN

De kat heeft drie methoden om haar territorium te markeren: sproeien, kopjes geven en krabben

van de kat?

- *Opsluiting:* (binnenkat, zieke kat of een kat die bang is om naar buiten te gaan) voorkomt dat de kat de buitenste grenzen van haar territorium kan markeren. Als de kat een andere kat buiten ziet of

ruikt, kan ze reageren met het aannemen van een agressieve houding vlakbij een open plaats (deuren, ramen) of met sproeigedrag.

- *Binnendringen van een andere kat:* (bijv. via kattenluik) kan sproeigedrag dichtbij het toegangspunt uitlokken en in de gebieden waar de binnendringer heeft rondgelopen.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Wat is het verschil tussen plassen en sproeien in huis?

Bij sproeigedrag is het urinevolume meestal klein, met een muskusachtige geur en een kleverig aspect. De urine wordt tegen een verticaal oppervlak afgezet op een duidelijk zichtbare plaats. De kat staat met opgeheven en trillende staart en maakt daarbij soms traptelende bewegingen. Bij plassen in huis is het urinevolume vaak groter, met een lichtere geur en een helder aspect. De urine wordt afgezet op een meer verborgen plaats via een urinestraal die direct op de vloer gericht is. De kat zal hierbij gehurkt zitten of rechtop staan, waarbij de pootjes en staart niet bewegen.

Is het verstandig urinemarkeringen in huis te verwijderen?

Ja, gebieden waar binnenshuis gemarkeerd wordt moeten systematisch gereinigd worden, omdat de kat terug zal blijven keren naar dezelfde plaats. Het is ook belangrijk om toegangswegen schoon te houden om de geuren van andere katten te verwijderen.

Waarom markeren katten tassen of kleding?

De kleding van de eigenaar en bezoekers, schoenen en tassen dragen onbekende geuren bij zich. De kat zal hierdoor aangetrokken worden en kopjes willen geven om vertrouwde feromonen af te zetten, of wanneer de geur van een vreemde kat tot stress leidt, zal de kat het voorwerp zelfs met urine willen markeren!

Waarom neemt het markeergedrag bij katten in de winterperiode toe?

Katten die buiten komen, zullen daar een gebied hebben dat als kattenbak gebruikt wordt. Wanneer de grond bevroest en hard wordt, zal de beschikbare ruimte afnemen. Er kan dan competitie ontstaan over het gebruik van de kattenbak, wat kan leiden tot plassen op andere plaatsen.

► Hoe kan aanpassing van de omgeving de kat geruststellen?

Door het territorium van de kat aan te passen, wordt de kat gerustgesteld en kan zij haar basisactiviteiten uitvoeren. Er moeten voldoende verstoppaatsen en voorzieningen (voeding, water, kattenbak, etc.) zijn en daarnaast diverse speelmogelijkheden.

Stress vermindert wanneer er voldoende voorzieningen zijn

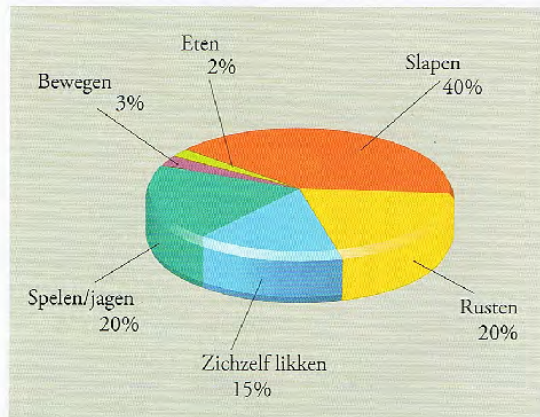
- Er moet voldoende voeding zijn om in de dagelijkse behoefte van alle katten in huis te voorzien, waarbij elke kat haar eigen voer- en waterbak heeft.
- Rustplaatsen moeten een kat de mogelijkheid geven om op een verhoging te slapen: bijvoorbeeld een krabpaal, vensterbank, planken, meubels, bedden of banken. Toegangswegen kunnen aangebracht worden. Manden, kleedjes en hoezen zullen de kat aantrekken en bieden een individuele ligplaats voor elke kat. Er moeten voldoende verstoppaatsen zijn: onder meubels, in laden of kasten, kartonnen dozen...
- Kattenbakken moeten zo groot mogelijk zijn en er moet minimaal één

bak in het territorium van elke kat staan plus één extra bak. De kattenbak moet op een rustige plaats staan, bij voorkeur met twee uitgangen zodat de kat zich niet opgesloten kan voelen.

Een rijke omgeving stimuleert de activiteiten van de kat

- Krabpalen zorgen ervoor

dat de kat haar natuurlijke krabbehoefte en markering van het territorium kan bevredigen. De krabpaal moet gemakkelijk te vinden zijn en dichtbij de isolatiezone. Katten zijn dol op materialen die versnipperen: sisaltouw (plantaardige vezel), tapijt, hout, kartonnen dozen etc.

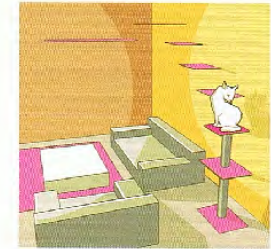

Ethogram van een buitenkat

geruststellen?

Het plaatsen van kattenkruid zal de kat extra aantrekken.

- de beste speeltjes stimuleren het jachtinstinct met snelle, onvoorspelbare bewegingen: een vishengeltje, een speelmuis, een prop aluminiumfolie, een balletje, etc.

De omgeving van de kat moet verrijkt worden, vooral in de hoogte

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe kan de kattenbak aantrekkelijker worden gemaakt?

De bak behoort 1,5 x langer dan de kat te zijn en moet worden voorzien van een 25 mm diepe laag mineralenvulling (ongeparfumeerd, geen houtsnippers). De bak moet op een plaats uit het zicht staan, die rustig is en geen doorgang vormt. Ontlasting behoort dagelijks verwijderd te worden en de hele bak moet 1x per week uitgesopt worden (geen chemische reiniging) en daarna grondig gespoeld.

Waarom is het belangrijk om meerdere voerplaatsen te hebben?

Wanneer er meerdere katten in huis zijn die niet allemaal gebruik maken van hetzelfde territorium, zijn meerdere voerplaatsen nodig om elke kat van voeding te voorzien. Daarnaast zal het verdelen van de totale hoeveelheid voeding over meerdere locaties de kat aanzetten tot meer beweging en een complexere omgeving creëren. Een voerbak kan ook bijdragen aan wat extra lichaamsbeweging.

Hoe kan de stress die gepaard gaat met verhuizen vermeden worden?

Laat de kat op de verhuisdag achter in een afgesloten kamer met voeding, water en een kattenbak. Wanneer het huis leeg is, vervoer de kat dan naar het nieuwe huis en sluit haar 2-3 dagen op in een kamer met voeding, water en een kattenbak. Daarna kan de kat geleidelijk aan de omgeving gaan onderzoeken en terugkeren naar haar eigen plek, voer- en rustplaats. Een verdampert met feromonen kan zinvol zijn.

► Waarom leidt stress tot agressie bij de kat?

Katten tonen agressie als gevolg van angst of het moeten delen van voorzieningen en hun territorium. Om ongelukken te voorkomen en de stress te verminderen is het belangrijk dat de eigenaar signalen van angst en agressie bij zijn kat herkent.

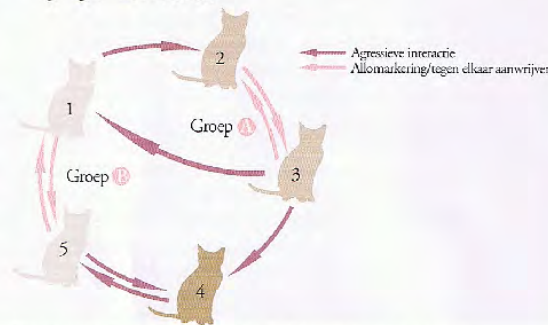
Agressief gedrag wordt vaak onderschat

Een kat zal altijd proberen een conflict te vermijden en op afstand te blijven. Agressie naar andere katten treedt alleen op bij competitie of angst en de kat zal hierbij gedempte dreigingen uiten: staren, miauwen, blazen en grommen. Een dreigende kat zal langzaam bewegen om een vlucht of aanvalsreactie, beide zeer ongewone reacties, te vermijden. In werkelijkheid onderschatten veel eigenaren de spanning tussen hun katten en geloven dat hun katten goed met elkaar op kunnen schieten omdat ze hetzelfde voerbakje delen of samen slapen. Het is verstandig om eigenaren te leren het gedrag tussen hun katten beter te monitoren. Agressie naar de mens is vaak het gevolg van stress. Een kat valt in principe geen mensen aan, maar zal liever vluchten.

Agressie is meestal gerelateerd aan angst, bijvoorbeeld:

- een kat die gestrest raakt door een andere kat kan haar eigenaar aanvallen.
- Wanneer de eigenaar de kat optilt om deze gerust te stellen, bestaat een reële kans dat hij gekrabbd of gebeten wordt en dat dit gedrag zich in de toekomst herhaalt. Daarom is het belangrijk om eigenaren te waarschuwen en te adviseren hun kat niet aan te raken wanneer deze angstig of nerveus is;

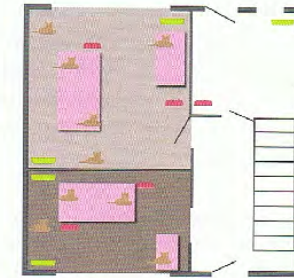
- wanneer een kat door angst verstijft, kan hij niet weggrennen en zal zich moeten verdedigen. Na enkele pogingen, zal de kat leren om op een bedreiging te reageren met agressie in plaats van een vlucht poging. Dit staat bekend als territoriale agressie en daarom is het belangrijk dat een kat altijd voldoende ruimte heeft om te kunnen vluchten of verstoppert.

Dit schema geeft aan welke katten bij dezelfde sociale groep behoren.

Waarom leidt stress tot agressie bij de kat?

- Ruimte waar groep A de meeste tijd doorbrengt.
- Ruimte waar groep B de meeste tijd doorbrengt.
- Rustplaats
- Kattenbak
- Voerplaats

Door een goede verdeling van de ruimte kan de spanning tussen kattengroepen worden vermindert.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Wat zijn de signalen van angst of agressie bij de kat?

Een agressieve kat houdt haar kop laag, de oren naar achter of opzij gericht, heeft verwijde pupillen, beweegt het puntje van haar staart heen en weer, zal verstijven en zal laag grommen en blazen. Een angstige kat zal het lichaam plat tegen de grond drukken, de oren laag houden en blazen. Bij erg grote angst zal de rug gekromd worden, de haren overeind gezet en de staart opgeheven. De kans is groot dat de kat zal aanvallen als zij niet kan ontsnappen.

Hoe herken je katten die harmonieus samenleven in een sociale groep?

Katten in dezelfde sociale groep tonen verbondenheid: ze likken elkaar, ze wrijven hun lichamen tegen elkaar (allo-markeren), heffen hun staart op en zetten hun oren omhoog als groet (zie afbeelding op pagina 3) en spinnen als ze elkaar weer zien na gescheiden te zijn geweest. Aan de andere kant zullen katten van niet-sociale groepen elkaar dreigende signalen geven zoals blazen, grommen, op en neer zwaaien van de staart en achter elkaar aanjagen.

Waarom is het belangrijk voor de eigenaar om dit gedrag op te merken?

De eigenaar kan zich dan inhouden om in te grijpen wanneer een gestreste kat bedreigd wordt. Bovendien kan de eigenaar de verschillende sociale groepen in kaart brengen. Bijvoorbeeld, wanneer er 5 katten in huis zijn, kunnen deze verdeeld zijn over 2 paren en 1 solitaire kat, die zal proberen de anderen te ontwijken of hen bedreigen als ze te dichtbij komen. In deze situatie is het belangrijk om te zorgen voor voldoende voorzieningen (voeding, kattenbakken, slaapplekken) in het territorium van elke groep. Het is ook zinvol om voor alle katten een verstoppertje te creëren waar ze zich kunnen terugtrekken als ze alleen willen zijn.

► Hoe kun je een veilige, sociale omgeving voor

Alle katten houden van regelmatige interactie en een zekere routine, omdat hierdoor een gevoel van controle ontstaat en stress vermindert. Daarom is het belangrijk om aan de sociale behoeften van de kat te voldoen en een harmonieuze samenleving tussen de verschillende dieren in huis te stimuleren.

Zorg voor regelmatige dagelijkse contactmomenten

Katten stellen eisen aan het contact met hun eigenaren:

- kort en frequent contact: veel kleine knuffels en praatjes.
- spelen: tijdens het spelen met de kat is het belangrijk dat verschillende, interessante speeltjes afgewisseld worden tijdens meerdere korte speelsessies, zodat de kat niet verveld raakt.

Een kat mag nooit gestraft (stem verheffen, lichame-

lijke straf, isolatie) worden, omdat dit de relatie tussen de eigenaar en de kat beschadigt. Als de kat ongewenst gedrag (sproeien, plassen in huis, miauwen, etc.) vertoont, is het beter om de oorzaak te achterhalen en deze aan te pakken.

Maak het samenleven van huisdieren makkelijker

Als katten het niet met elkaar kunnen vinden, luidt het advies:

- verhoog het aantal voorzieningen en zorg voor verschillende plaatsen

met voeding, water, kattenbakken, krabpalen en slaapplekken;

Sommige katten voelen zich meer op hun gemak wanneer de kattenbak is afgedekt.

- creëer zonodig verschillende gescheiden zones met behulp van gesloten deuren, kattenluiken of een andere afscheiding.
- bescherm de kat die regelmatig slachtoffer is: bied haar vluchtroutes (zoals een elektronisch kattenluik of halsbandje, om najagen binnenshuis te voorkomen) en geef de

Blindeer de ramen, zodat de binnenkat zich niet bedreigd voelt.

BLINDOEF

de kat creëren?

- indringer of de agressieve kat een halsband met een belletje zodat het slachtoffer op tijd kan vluchten.
- als er een hond in huis

is, plaats de voerbakjes dan hoog en geef de hond geen toegang tot de kattenbakken.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe kun je een kat helpen die bang is van andere katten buitenshuis?

Zelfs een binnenkat die nooit buiten komt, kan nog altijd gestrest raken door het zien van andere dieren door ramen en reageren door het aannemen van een dreigende houding of markeergedrag dichtbij het raam. In dat geval kan de dierenarts of assistent adviseren een deel van het raam te blinderen (met een ondoorzichtig scherm, blinding of vitrage) zodat de kat zich veiliger voelt en stopt met dit gedrag.

Wat kun je het beste doen met een kat die stressgedrag vertoont?

Wanneer een kat aanvalt, plast of sroeft als gevolg van stress:

- Probeer het dier dan niet gerust te stellen, omdat naast het risico op bijten of krabben, deze reactie de stressreactie kan belonen, waardoor het gedrag kan aanhouden. Het is beter om de kat een knuffel op het juiste moment te geven, wanneer ze openlijk om aandacht vraagt.
- Straf de kat niet, omdat dit tot meer stress zal leiden waardoor het ongewenste gedrag kan toenemen.

Welk advies kun je een eigenaar geven waarvan de kat stressgedrag vertoont?

Het grote aantal factoren en de verschillende reacties tussen katten maken dit tot een complex probleem. Stel voor een afspraak te maken met de dierenarts of een gedragstherapeut en vraag de eigenaar een plattegrond van zijn huis mee te nemen, na nauwlettend observeren van het gedrag van zijn kat(ten). Ondertussen kunnen de volgende algemene adviezen gegeven worden:

- Als de kat een voorkeur toont voor een bepaald deel van haar territorium, jaag haar dan niet weg, maar zorg voor de nodige voorzieningen in dat deel (voer, water en een kattenbak op de juiste afstand).
- Controleer of alle katten toegang hebben tot voldoende voorzieningen, met name de kattenbak. Overweeg om de bak af te dekken, omdat sommige katten zich hierdoor prettiger voelen.
- Scheid vechtende katten tijdelijk en geef hen elk een eigen territorium.

► Wat is de beste manier om een nieuwe kat in

De komst van een nieuwe kat zal in 50% van de gevallen leiden tot angst of vijandige reacties van de reeds aanwezige katten. Eigenaren moeten goed nadenken over de keuze van een nieuwe kat en met behulp van enkele adviezen kan de acceptatie vereenvoudigd worden.

Denk aan het temperament van de al aanwezige katten

Katten vormen individuele banden: ze brengen tijd door met de katten die ze leuk vinden en vermijden anderen. Een angstige kat die zich graag verstopt, loopt meer kans gestrest te raken dan een zelfverzekerde kat en verkiest een rustigere kat. Een oudere kat zal zeer waarschijnlijk geen levendig kitten accepteren. Een kat die altijd alleen heeft geleefd zal niet goed reageren op een nieuwe huisgenoot, vooral niet in een klein appartement. Het veiligste is te kiezen voor 2 katten van hetzelfde geslacht en dezelfde familie, om een harmonieuze samenleving te bevorderen.

Introduceer de nieuwe kat geleidelijk

- Zorg voor een tijdelijke, veilige overgangszone

voor de nieuwe kat, waar hij de andere kat(ten) niet ziet en voorzie deze van voer, water en een kattenbak.

- Gebruik een verdampert met feromonen in deze ruimte en door het gehele huis.
- Wrijf met een kledingstuk of handdoek over de kop/het lichaam van de reeds aanwezige kat(ten) en vervolgens over de nieuwkomer, zodat de kleding of doek geïmpregneerd raakt met de geur van alle

Meng de geur van de katten door over hen heen te wrijven met een handdoek en plaats deze gemengde geur in beide ruimtes.

katten. Plaats deze geur vervolgens in elke zone (overgangszone en in de rest van het huis).

- Wanneer de nieuwe kat gewend is aan haar ruimte, laat haar dan de rest van het huis onderzoeken op een moment dat de andere kat(ten) buiten zijn of opgesloten in een andere kamer.

Associeer de visuele introductie van de nieuwe kat met iets aangenaams voor de reeds aanwezige kat.

huis te introduceren?

- Als er na een week geen signalen van agressie zijn van beide kanten, sta dan visueel contact toe gedurende 2 tot 3 momenten per dag zonder dat ze elkaar aan kunnen raken. Dit kan geschieden via glas of een trappgat. Associeer deze momenten met iets aangenaams, zoals iets lekkers of een spelletje.
- Als er geen vijandige reacties zijn, sta dan korte contactmomenten toe onder toezicht, totdat de introductie volledig is.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Maakt het uit of een kat alleen leeft?

Nee, anders dan de mens en hond, hebben katten geen gezelschap nodig van andere katten. Ze kunnen een sterke band aangaan met mensen of andere katten, maar een solitair leven bevalt hen prima zolang er voldoende ruimte en activiteiten zijn. Als een kat zich prima lijkt te voelen in haar centje, dan is er geen enkele reden om een maatje te zoeken.

Welk advies geef je een eigenaar die beslist meerdere katten wil nemen?

Wanneer het gaat om buitenkatten, vormen poezen de sterkste sociale band met hun kittens of familieleden (moeder, zus, tante). In het kader van gedrag is hoogstwaarschijnlijk het beste advies om twee poezen uit dezelfde familie in huis te nemen of vrouwelijke kittens uit hetzelfde nest. Deze keuze vermindert de kans op spanning, maar garandeert niet dat er geen conflicten zullen zijn. Deze treden het vaakst op in groepen van 2 of 3 katten.

Wanneer een kat overlijdt, is het dan verstandig deze te vervangen?

Katten ontwikkelen een speciale band met andere katten. Net zoals een vriendschap tussen mensen, is deze relatie individueel en zal de komst van een nieuwe kat deze niet vervangen. Het is zeer waarschijnlijk dat elke band die gelegd wordt met de nieuwe kat, zwakker zal zijn dan die met de oude kat. De komst van een nieuwe kat kan zelfs de stress die de kat ondervindt van het zich aanpassen aan de nieuwe situatie zonder haar maatje, verergeren. Als de kat zich goed lijkt aan te passen, is het geen goed idee om de oude kat te vervangen. Wil de eigenaar desondanks een nieuw kitten, dan is het beter om hem te adviseren om twee kittens te nemen. Deze kunnen samen spelen en zullen de andere volwassen kat minder lastig vallen.

► Hoe kun je een eigenaar helpen bij het verzorgen

Naast het aanpassen van de omgeving van de kat, beschikt de dierenarts over verschillende therapeutische mogelijkheden om een gestreste kat te behandelen. Psychofarmaca, feromonen en supplementen bieden alle veelbelovende mogelijkheden.

Psychofarmaca worden voorgeschreven door de dierenarts

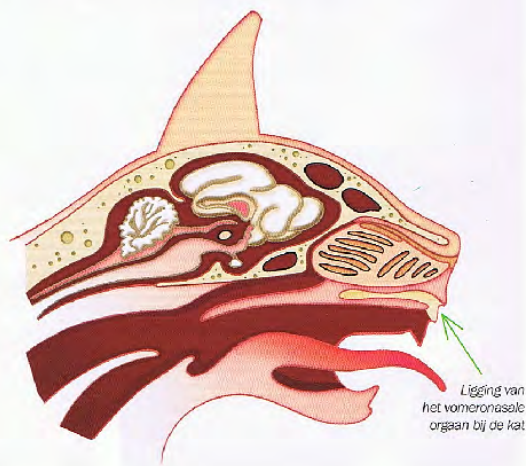
Deze middelen blokkeren de neurotransmitters die betrokken zijn bij het stress-proces. Ze werken als anxiolyticum en anti-depressivum (bijv. Clomicalm®) en zijn alleen op voorschrift van de dierenarts verkrijgbaar.

Feromonen verminderen het stressgevoel

Feromonen zijn vluchtige stoffen die uitgescheiden worden door verschillende lichaamsdelen. De F3 fractie van het gezichtsferomoon, die door de kat wordt afgezet op het moment dat hij kopjes geeft, zorgt ervoor dat de kat vertrouwde locaties en voorwerpen herkent. Een F3-analoog (Feliway®) is verkrijgbaar als spray (voor het markeren van zones en voorwerpen) en als verdamper (voor

het creëren van sfeer in een bepaalde ruimte). Het emotie-stabiliserende effect is aangetoond door het verminderen van sproeigedrag, idiopathische cystitis en de stress die gepaard gaat met het transport en opname in de praktijk. De F4 fractie helpt een kat bij het herkennen van in-

dividuele 'vrienden'. Een F4-analoog (Felifriend®) in sprayvorm wordt aanbevolen voor gebruik bij de komst van een nieuwe kat, hond of baby. Aanbrengen op de handen en kleding, vergemakkelijkt het benaderen en hantieren van de kat.

lpren van een gestreste kat?

α-S1 caseïne is een voedingssupplement met een kalmerende werking

α-S1 caseïne is een stof die afgeleid is van een melkei-

wit en heeft aangetoond stress te verminderen. De werking en werkzaamheid zijn vergelijkbaar met die van Valium®, zonder de bijwerkingen. Het wordt

ingezet als een voedings-supplement (Zylkene®) of als diëtvoeding dat speciaal is samengesteld voor de stress-gevoelige kat (Calm Diet®).

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe pikt de kat feromonen op?

De kat 'vangt' de feromonen via de olfactorische (reuk) slijmvliezen en vooral het vomeronasale orgaan via een karakteristieke houding dat flehmen wordt genoemd: de kat krult haar bovenlip op tot aan haar neusgaten en ademt door haar open mond waarbij ze kleine bewegingen maakt met haar tong.

Zijn er risico's verbonden aan het gebruik van diergeneesmiddelen tegen stress?

Nee, omdat de middelen alleen werken op gedragsproblemen zonder effect op een andere lichaamsfunctie. Ze worden meestal bijzonder goed getolereerd.

Hoe kan de therapietrouw van de eigenaar bevorderd worden?

- In het ideale geval wennen eigenaren hun 7-13 weken oude kitten aan het innemen van placebo tabletten via de bek (bijv. snoepjes of een smakelijke voeding). Dit vergemakkelijkt het toedienen van medicatie in de toekomst.
- Adviseer de eigenaar van een oudere kat om een week voor het geven van de werkelijke medicatie te oefenen met een placebo tablet; dit om te voorkomen dat het onmogelijk is om een tablet in te geven. Associeer het ingeven met een positieve gebeurtenis of beloning.
- Adviseer de eigenaar om de kat niet te storen tijdens het eten of op de kattenbak, omdat dit kan leiden tot voedselweigering of gebruik van de bak.
- Waarschuw de eigenaar voor de duur van de behandeling (minstens 2 maanden na het verdwijnen van de klinische symptomen) en het geleidelijk afbouwen van de toe te dienen dosering (nooit plotseling stoppen).
- Plan regelmatig een controlebezoek (elke 1-2 maanden) om de werkzaamheid en tolerantie te controleren.

► Hoe kun je ervoor zorgen gemak voelt in

Een bezoek of opname in een dierenartsenpraktijk wordt vaak als een traumatische gebeurtenis ervaren door de kat. Ook de terugkeer naar huis kan problemen geven wanneer er meer katten in huis zijn. Enkele praktische adviezen kunnen bijdragen aan het verminderen van stress en agressie.

Een kattenmand met een afneembare bovenzijde, maakt het makkelijker de kat rustig uit de mand te halen.

feromonen (bijv. Feliway®) vooraf, is een goed idee (wel eerst laten verdampen).

Het verminderen van stress tijdens het consult

- Als de kat niet uit de mand wil komen, probeer de kat er dan niet uit te schudden of te trekken, maar verwijder, indien mogelijk, de bovenzijde. Laat de kat wennen aan het licht en til haar vervolgens voorzichtig op.

- Maak, na plaatsing op een niet gladde ondergrond, langzame bewegingen en wees voorzichtig.
- Wikkel de kat bij voorkeur in een handdoek om haar te fixeren, in plaats van haar nekvel te grijpen, en bedek de kop en ogen. Leg zoveel mogelijk instrumenten vooraf klaar en vermijd harde geluiden.
- Gebruik een verdampert

met feromonen (Feliway®) in de ruimte en spray handen en kleding in met Felifriend®.

Wen uw kitten aan reizen

Wen een kitten liefst zo jong mogelijk aan de kattenmand of een transportbox. Met behulp van speeltjes of wat lekkers zal de mand geassocieerd worden met een positieve gebeurtenis. Wanneer de kat mee moet naar de praktijk, kan hij eerst in een kleinere ruimte worden gelokt alvorens in de mand te worden opgesloten. Het sprayen van de mand met

dat de kat zich op haar de dierenartsenpraktijk?

Vergemakkelijk het naar huis gaan voor een kat in de opname

De andere katten in huis kunnen agressief zijn tegen de kat die opgenomen

is geweest en een vreemde geur bij zich draagt (andere dieren, dierenarts, dierenartsassistent, medicatie, ontsmettingsmiddelen etc.).

Maak bij het naar huis gaan vanuit de kliniek gebruik van isolatie en pas dezelfde introductiemethode toe als bij het introduceren van een nieuwe kat.

VRAGEN - ANTWOORDEN

Hoe kan de stress in de wachtkamer worden verminderd?

De kat kan hier andere dieren zien en ruiken vanuit haar kattenmand. Zorg, indien mogelijk, voor een aparte wachtruimte voor katten. Liefst fysiek gescheiden van de hondenwachtkamer via een muur of wand.

Welke voorzorgsmaatregelen moeten genomen worden bij het opnemen van een kat?

De opnamehokken voor katten hebben het juiste formaat... maar ze voldoen niet aan de territoriale behoefte! Opgesloten ervaart de kat stress, omdat ze geen controle heeft over haar essentiële ruimtes voor voedsel, kattenbak en slapen (in de kooi bevindt het voedsel zich meestal direct naast een open kattenbak). De post-operatieve of zieke kat kan daarvoor weigeren te eten, wat het herstel tegengaat. Idealiter worden kattenkooien uitgerust met een plank zodat de kat tenminste haar eet- en slaapzone kan scheiden van haar kattenbak.

Waarom 'herkennen' katten die van elkaar gescheiden zijn geweest, elkaar niet meer?

Deze situatie kan ontstaan, zelfs na een korte periode van scheiding, wanneer de kat die terugkeert naar huis onbekende geuren bij zich draagt die haar bekende geur overheersen en een bron van stress vormen voor de andere katten. De oplossing ligt in het 'delen van de geurenmengeling' door het verwisselen van de slaapdeken of met een handdoek over alle katten te wrijven, terwijl gebruik wordt gemaakt van rustgevend feromonen. Het contact kan dan geleidelijk verhoogd worden, waarbij de kat aanvankelijk in de reismand wordt gelaten. Elke kalme benadering kan beloond worden met een spelletje, aaien of een beloning, totdat de rust is weergekeerd. Dit kan heel snel gaan, maar kan ook enkele weken duren.

CONCLUSIE

De gevolgen van stress op de kat blijven onderschat. Uit onderzoek blijkt echter dat 54% van de eigenaren van binnenkatten klaagt over gedragsproblemen, waarvan 16,7% zich presenteert met stress-symptomen. Via de communicatie met eigenaren, kunnen assistenten katten die lijden aan stress opsporen en een afspraak bij de dierenarts of een gedragstherapeut voorstellen, waarbij gebruik kan worden gemaakt van een doelgerichte vragenlijst waarin onder andere vragen staan over de leefomgeving.

Dit praktische advies is ook zeer behulp-

zaam bij het onderschrijven van welzijnsbevorderende producten zoals feromonen en voedingssupplementen, tijdens perioden van stress, zoals de komst van een kitten, een nieuw huisdier of een bezoek aan de dierenartsenpraktijk.

Anders dan in de hondenwereld, is de dierenartsenpraktijk (in samenwerking met gedragstherapeuten) een belangrijk referentiepunt voor kattengedrag. Het is dus zeer waarschijnlijk dat dierenartsassistenten een belangrijke rol spelen bij het ondersteunen van katten en hun eigenaren op het gebied van gedrag.

Deze Focus Assistent is een aangepaste versie van de Focus Special Edition "How to detect and manage anxiety in the cat" door Dr. Claude Béata, Jon Bowen, Jaume Patjo, Debra Horwitz en Clara Palestrini onder redactie van Royal Canin.

DE AUTEUR

Michèle COLIN, dierenarts

Michèle studeerde in 1982 af aan de Nationale Veterinaire Universiteit van Alfort. Daarna werkte zij tot 1992 in een praktijk voor gezelschapsdieren en heeft vervolgens bijgedragen aan de oprichting en ontwikkeling van de CNEA (Centre national de Formation par Alternance) en de GIPSA (Groupement d'Intérêt Public de formations en Santé Animale). Ze is gespecialiseerd in het organiseren van trainingen en vooral betrokken bij de huidige opleidingsmodules voor dierenartsassistenten. Daarnaast schrijft ze ook artikelen en boeken voor deze doelgroep.